

POSTANOWIENIE

Dnia 22 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania D. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę rodzinną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 marca 2012 r.,

zażalenia organu rentowego na postanowienie Sądu Apelacyjnego

z dnia 3 listopada 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 3 listopada 2011 r. Sąd Apelacyjny – III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w punkcie I odrzucił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 czerwca 2010 r., którym zmieniono decyzję apelującego z dnia 17 sierpnia 2009 r., przyznano wnioskodawcy D. M. prawo do renty rodzinnej od 1 września 2009 r. do 31 sierpnia 2019 r. i oddalono odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji w pozostałej części, natomiast w punkcie II zasądził od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał, że nie posiadanie przez ustanowionego pełnomocnika przymiotu przynależności do wskazanego w art. 87 k.p.c. kręgu osób, które mogą być pełnomocnikami procesowymi, stanowi przyczynę nieważności postępowania o charakterze bezwzględny (art. 379 pkt 2 k.p.c.), bez żadnej możliwości konwalidacji. W rozpoznawanej sprawie wnioszek o sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego z dnia 8 czerwca 2010 r. złożyła pracownica II Oddziału ZUS - główny specjalista K. B., zaś apelację od tego wyroku zastępca dyrektora tego Oddziału. Wprawdzie pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nieposiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki lub jej organu nadrzędnego (art. 87 § 2 k.p.c.) - i na tej właśnie podstawie organ rentowy dokonał czynności związanych z zaskarżeniem wyroku przez swych pracowników, przy czym specjalista K. B. nie legitymowała się żadnym pełnomocnictwem. W myśl art. 476 § 4 k.p.c. - przez organy rentowe rozumie się m.in. jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji. Jednak jednostki organizacyjne organu rentowego w postaci oddziałów, które są właściwe do wydawania decyzji, choć mają zdolność sądową i procesową jako organ rentowy na mocy art. 460 § 1 k.p.c., to - w przeciwieństwie do ZUS - nie posiadają osobowości prawnej. Zatem, w ocenie Sądu Apelacyjnego, „oddziały ZUS mogą więc jako strony postępowania realizować swą zdolność postulacyjną przez ustanawianie pełnomocników procesowych, ale tylko z spośród adwokatów i radców prawnych - art. 87 § 1 k.p.c. Nie są jednak ustawowo upoważnione do działania w procesie przez pełnomocników procesowych będących pracownikami, skoro oddział nie jest ani osobą prawną ani przedsiębiorcą, dla których takie upoważnienie wynika z art. 87 § 2 k.p.c. W konsekwencji ustanowienie przez oddział ZUS pracownika swym pełnomocnikiem procesowym, oznacza upoważnienie osoby spoza ustawowego kręgu, który dla tej strony jest zakreślony normą art. 87 § 1 k.p.c.”. Z kolei organem oddziału ZUS jest jego dyrektor i to on może ustanowić zawodowego pełnomocnika do reprezentowania oddziału, organem takim nie jest zastępca dyrektora, który z racji swojego stanowiska może zastępować dyrektora, ale nie jednostkę organizacyjną ZUS.

Sąd Apelacyjny powołał się przy tym uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r., II UZP 6/11, (OSNP 2012 nr 5-6, poz. 69) wpisaną do księgi zasad prawnych. Nadaje ona, w ocenie Sądu Apelacyjnego, prawidłowy kierunek wykładni art. 87 § 2 k.p.c., negujący dotychczas powszechnie stosowaną praktykę ustanawiania zatrudnianych przez ZUS pracowników, którzy nie legitymowali się statusem radcy prawnego, pełnomocnikami procesowymi organu rentowego. W konsekwencji Sąd Apelacyjny odrzucił apelację organu rentowego jako niedopuszczalną na podstawie art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c.

W zażaleniu na to postanowienie organ rentowy, reprezentowany przez radcę prawnego, domagał się jego uchylecia w całości, zarzucając mu naruszenie art. 38 k.c. w związku z art. 33¹ § 1 k.c., art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm., zwanej dalej ustawą systemową), § 2 ust. 2 pkt 1 statutu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stanowiącego załącznik do Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 stycznia 2011 r. w sprawie nadania statutu Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 18, poz. 93, zwanego dalej statutem Zakładu) przez przyjęcie, że zastępca dyrektora oddziału nie jest upoważniony do reprezentowania oddziału, w tym do sporządzenia i wniesienia apelacji.

Wnoszący zażalenie podniósł, że oddział jako jednostka organizacyjna ZUS nie może działać bezpośrednio, lecz przez swoje „organy”. Osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie (art. 38 k.c.), a do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych (art. 33¹ § 1 k.c.).

W ocenie wnoszącego zażalenie, prawo do reprezentacji oddziału przez innego pracownika niczym nie różni się od prawa reprezentacji go przez dyrektora oddziału i może być udzielone przez Prezesa ZUS bezpośrednio lub za pośrednictwem dyrektora oddziału. Prezes ZUS bowiem, jako organ ZUS reprezentujący Zakład na zewnątrz (art. 72 i art. 73 ustawy systemowej), może na podstawie § 2 ust 2 pkt 1 statutu Zakładu upoważnić - w określonym przez siebie

zakresie - pracowników Zakładu i inne osoby do reprezentowania Zakładu. Reprezentowanie Zakładu obejmuje także jego jednostki organizacyjne, którymi w świetle art. 67 ust 1 ustawy systemowej są centrala i terenowe jednostki organizacyjne, zaś jednostki terenowe to oddziały, podlegające im inspektoraty i biura terenowe (§ 8 statutu Zakładu). „Upoważnienie do reprezentowania Zakładu może zostać udzielone bezpośrednio każdemu pracownikowi przez Prezesa ZUS, bądź jest udzielane pracownikowi, dyrektorowi oddziału, ten ma prawo udzielenia upoważnienia dalszym pracownikom, w tym zastępcy dyrektora czy innym pracownikom”. Wnoszący zażalenie podkreślił, że do wykazania prawa do reprezentacji oddziału wystarczające jest złożenie pełnomocnictwa dyrektora oddziału. W orzecznictwie Sądu Najwyższego (uchwała z dnia 3 listopada 2010 r., I UZP 2/10, wyrok z dnia 8 stycznia 2008 r., I UK 172/07, postanowienie z dnia 5 sierpnia 2005 r., II UZ 48/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 196) przyjmuje się, że nie zachodzi nieważność postępowania w sytuacji, gdy do akt sprawy zostało złożone pełnomocnictwo udzielone (podpisane) przez dyrektora oddziału ZUS bez dołączenia dokumentu potwierdzającego, że dyrektor oddziału został do tego upoważniony przez Prezesa ZUS. Pogląd ten został podtrzymany w wyroku z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09 (niepublikowany).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione, ponieważ Sąd Apelacyjny nazbyt pośpiesznie odwołał się do nieadekwatnej w rozpoznawanej sprawie tezy uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r., II UZP 6/11 (OSNP 2012 nr 5-6, poz. 69), której „zapatrywania podzielił”, tyle że Sąd ten uprzednio nie zapoznał się z uzasadnieniem tej uchwały wpisanej do księgi zasad prawnych. Wyrażone w wymienionej uchwale stanowisko, że pracownik Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji niebędący radcą prawnym nie może być pełnomocnikiem procesowym Dyrektora tego Zakładu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 87 § 1 i 2 k.p.c.), jest adekwatne tylko do niebędących radcami prawnymi pracowników wojskowych organów rentowych, które nie będąc osobami prawnymi ani nie

korzystając z takiego statusu (przymiotu) prawnego, nie mogą udzielać pełnomocnictw procesowych pracownikom niebędącym profesjonalnymi pełnomocnikami procesowymi.

Natomiast Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną (art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), w której skład wchodzi centrala oraz jednostki terenowe (art. 67 tej ustawy), które jako organizacyjne (składowe) części osoby prawnej wydają decyzje w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, korzystając z udzielonych im kompetencji przez Prezesa Zakładu. W takim istotnie dość złożonym organizacyjno-prawnym postrzeganiu sprawy to nie oddziały Zakładu Ubezpieczeń Społecznych są odrębnymi organami rentowymi, ale korzystający z przymiotu osoby prawnej Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W konsekwencji także pracownicy jego oddziałów, nawet niebędący radcami prawnymi (profesjonalnymi pełnomocnikami procesowymi), mogą być na podstawie art. 87 § 2 zdanie drugie k.p.c. pełnomocnikami procesowymi w sprawach odwołań od decyzji wydawanych przez jednostki organizacyjne Zakładu (oddziały).

Podzielając takie stanowisko, które zajął Sąd Najwyższy w dwóch równobrzmiących uchwałach z: dnia 24 stycznia 2012 r., III UZP 3/11 oraz z dnia 9 lutego 2012 r., I UZP 10/11 (obie dotychczas niepublikowane), skład orzekający postanowił reformatoryjnie jak w sentencji (art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.), podkreślając, że w rozpoznawanej sprawie Sąd pierwszej instancji uznał, iż niebędąca radcą prawnym pracownica organu rentowego (główny specjalista) K. B. korzystała z pełnomocnictwa „w aktach sprawy IV U .../10”, natomiast zastępca dyrektora S. F. przedłożyła na żądanie Sądu Apelacyjnego brakujące pełnomocnictwo w postępowaniu apelacyjnym.